

Назва ТВП: Асвея



© С. Левый

Код: BY001

Геаграфічныя каардынаты: 56°05' N 28°07' E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць: Верхнядзвінскі раён

Плошча: 29654 га

Крытэрыі: A1, B2, A4i

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Асвейскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 2002 г. (крытэрыі 1а)

Агульнае апісанне:

Тэрыторыя заказніка ўяўляе сабой буйны комплекс азёр, лясоў, пераходных і верхавых балот, нізінных балот адносна мала. Ядром заказніка з'яўляецца возера Асвейскае, якое мае важнае гідралагічнае і кліматаўтвараючае значэнне для вялікага рэгіёна паўночнай часткі Беларусі. Вялікую частку ўгоддзя займаюць верхавыя і пераходныя балоты, якія пакрыты хвойнікамі, бярэзнікамі і алешнікамі. Сярод балот раскіданы нешматлікія мінеральныя астравы. Лясы займаюць каля 30% агульнай плошчы заказніка, лугі – 6%, хмызнякі пакрыта 4% тэрыторыі.

Гідраграфічная сетка добра развіта і прадстаўлена азёрамі, рэкамі і шматлікімі меліяратыўнымі каналамі. Галоўная водная артэрыя тэрыторыі – рака Свольна, якая адносіцца да басейна Заходняй Дзвіны. Найбольш значным натуральным вадаёмам з'яўляецца возера Асвейскае, плошча якога складае 47,95 км² (пасля Нарачы гэта другі па велічыні прыродны вадаём рэспублікі). Возера адносіцца да эўтрофнага тыпу, яно мелкаводнае, сярэдняя глыбіня не перавышае 2 метраў. У яго ўпадаюць некалькі невялікіх рэк і каналаў, аднак прыток вады ў вадаём адбываецца, галоўным чынам, за кошт ападкаў. Апошнія дваццаць гадоў возера інтэнсіўна зарастае надводнай расліннасцю і паступова страчвае сваё значэнне ў якасці рыбапрамысловага вадаёма і месца гнездавання вадаплаўных птушак. Найбольш верагодная прычына такіх змяненняў – зніжэнне ўзроўню вады, якая выцякае з возера па каналу Дзегцяроўка. Для пад'ёму і стабілізацыі ўзроўню вады ў возеры, на гэтым канале было ўзведзена гідратэхнічнае збудаванне са шлюзам-рэгулятарам, загараджальнай дамбай і водападводзячым каналам. Аднак цяпер дамба знаходзіцца ў нездавальняючым тэхнічным стане. Другой верагоднай прычынай зніжэння ўзроўню вады могуць быць вынікі торфараспрацовак, якія праводзіліся недалёка ад возера.

Лесагаспадарчая дзейнасць на тэрыторыі заказніка вядзецца ў рацыянальных памерах. З іншых відаў гаспадарання пераважаюць здабыча торфу, прамысловы і аматарскі збор грыбоў і ягад, рэгламентаванае паляванне. У Асвейскім возеры ёсць значныя запасы сапрапяляў высокай якасці, прыгодных для прамысловай здабычы.

Асноўныя біятопы:

Лясы - каля 30%, рэдкалессі і хмызнякі - каля 8%, вадаёмы і вадацёкі - каля 26% (з іх воз. Асвейскае - 23%), балоты - каля 22%, лугі (пераважна сенакосныя) - каля 4%, сельгасугоддзі і іншыя трансфармаваныя месцапражыванні - больш 11%.

Птушкі:

Арнифауна прадстаўлена 206 відамі, 174 з якіх гняздзяцца. За 25-летні перыяд у выніку змены экалагічнага становішча, выкліканага зарастаннем возера Асвейскага і некаторых іншых антрапагенных фактараў, адбыліся кардынальныя змены колькасці шматлікіх, у тым ліку ключавых відаў птушак водна-балотнага комплексу. Знізілася колькасць шэрагу відаў качак (нырок-сівак *Aythya ferina* і чубаты нырок *Aythya fuligula*, качка-крыжанка *Anas platyrhynchos*, качка-чырка *Anas querquedula*), лыскі *Fulica atra*, крычак, чайкі-рыбачкі *Larus ridibundus*. Зніклі на гнездаванні чырванашыйная *Podiceps auritus* і шэрашчокая коўры *Podiceps grisegena*. Прыкладна на стабільным узроўні падтрымліваецца колькасць толькі ў вялікай коўры *Podiceps cristatus* і качкі-цыранкі *Anas crecca*, у такіх нешматлікіх відаў як звычайны гогаль *Vusephalaclangula*, качка-лапаноска *Anas clypeata* і шызая чайка *Larus canus* адзначаная некаторая станоўчая дынаміка.

Праз Асвейскі прыродны комплекс праходзіць міграцыя паўночна-усходніх папуляцый вадаплаваючых і каляводных відаў птушак (зарэгістраван 41 віў з агульнай колькасцю да 26000 асобін). Найболей высокая канцэнтрацыя вадаплаваючых птушак назіраецца звычайна ў першай дэкадзе кастрычніка. У перыяд вясновай міграцыі варта адзначыць высокую канцэнтрацыю гусі-гуменніцы *Anser fabalis* (3 - 8,5 тыс. асобін) і качкі-свіцьвы *Anas penelope* (3,5 - 4 тыс. асобін). Колькасць шэрага журавля *Grus grus* восенню дасягае 1500-1800 асобін.

Таксама ТВП мае значэнне для захавання значнай колькасці пар на гнездаванні дубальта *Gallinago media* і чаплі-бугая *Botaurus stellaris*.

Іншыя групы жывел:

Выяўлена 23 віда рыб, 9 відаў амфібій, 5 - рэптылій і 38 - звяроў.

Стан рэдкіх відаў птушак:

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (1988-2007)	Крытэрыі ТВП
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	3000-8500 ас	2005-2007	Э		A4i

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (1988-2007)	Крытэрыі ТВП
Гусь-піскулька <i>Anser erythropus</i>	мг	0-10 ас	2005-2007	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	0-10 ас	2005-2007	П		
Савук-луток <i>Mergus albellus</i>	мг	2-40 ас	2005-2007	П		
Савук даўганосы <i>Mergus serrator</i>	мг	0-5 ас	2005-2007	П		
Савук вялікі <i>Mergus merganser</i>	мг	1-10 ас	2005-2007	П		
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	6-8 п	2008	Э	↓	
Гагач чорнаваллёвы <i>Gavia arctica</i>	зал	2-4 ас	2005-2007	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	20-30 с	2007	Э	↓	В2
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	1-3 п	2005-2007	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	4-6 п	2005-2007	Э	↔	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (1988-2007)	Крытэрыі ТВП
Каршун чорны <i>Milvus migrans</i>	гн	1 п	2007	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2007	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	2-3 п	2007	Э		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	3-5 п	2007	Э	↔	
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн?	+	2005	Д		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	1 п	2007	Д	↓	
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	6-7 п	2005-2007	Э		
Сокал-дрымлюк <i>Falco columbarius</i>	гн	5-6 п	2007	Э	↔	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	4-5 п	2006-2007	Э	↔	
Пагоніч малы <i>Porzana parva</i>	гн	5-10 с	2007	Э		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15-25 с	2005-2007	Э		

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (1988-2007)	Крытэрыі ТВП
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	10-15 п	2007	Э	↓	
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	мг	1500-1800 ас	2005-2007	Э	↔	A4i
Сеўка залацістая <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	5-10 п	2007	Э	↓	
Баталён <i>Philomachus riphaeus</i>	гн	1-3 п	2007	Э		
Стучок <i>Lymnocyptes minimus</i>	гн	0-2 п	2005-2007	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	10-30 п	2005	Э		A1
Грыцук вялікі <i>Limosa limosa</i>	гн	1-2 п	2007	Э		
Кулён сярэдні <i>Numenius phaeopus</i>	гн	3-5 п	2007	Э	↓	
Кулён вялікі <i>Numenius arquata</i>	гн	5-10 п	2007	Э	↔	
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	2-5 п	2007	Э	↓	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (1988-2007)	Крытэрыі ТВП
Чайка малая <i>Hydrocoloeus minutus</i>	гн	6 п	2007	Д		
Чайка шызая <i>Larus canus</i>	гн	4-6 п	2007	Э	↔	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1-2 п	2007	Э		
Сычык вераб'іны <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	5-6 п	2006-2007	Э	↑	
Кугакаўка даўгахвостая <i>Strix uralensis</i>	гн	9-10 п	2006-2007	Э	↔	
Кугакаўка барадатая <i>Strix nebulosa</i>	гн	1-3 п	2006	Э		
Сава балотная <i>Asio flammeus</i>	гн	0-6 п	2005	Э	↔	
Жаўна зялёная <i>Picus viridis</i>	гн	1-3 п	2005-2007	Э		
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	10-20 п	2006-2007	Э		
Дзяцел жоўтагаловы <i>Picoides tridactylus</i>	гн	20-30 п	2006-2007	Э		

Іншыя рэдкія і знаходзячыся пад пагрозай знікнення віды:

Звяры: барсук *Melesmeles*, бурый мядзьведзь *Ursusarctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*.

Насякомыя: дазоршчык-імператар *Anaximperator*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, аксамітніца Юта *Oeneisjutta*.

Расліны: баранец звычайны *Huperziaselago*, гарлачык жоўты малы *Nupharpumila*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccusmicrocarpus*, кізільнік чарнаплодны *Cotoneaster melanocarpus*, марошка прысадзістая *Rubuschamaemorus*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, гарычка крыжападобная *Gentianacruciata*, гарычавачка гаркаватая *Gentianellaamarella*, верабейнік лекавы *Lithospermumofficinale*, змеегалоўнік Руйша *Dracoscephalumruyschiana*, бадзяк разналісты *Cirsiumheterophyllum*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolusimbricatus*, броўнік аднаклубневы *Herminiummonorchis*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhizatrifida*, ласняк лёзеля *Liparisloeselii*, тайнік яйцападобны *Listeraovata*.

Пагрозы:

- антрапагенная эўтрафікацыя возера Асвейскае, якая выклікана сцёкамі вады з сельгасугоддзяў і торфараспрацовак, камунальна-бытавых прадпрыемстваў, жывёлагадоўчых ферм;
- парушэнне гідралагічнага рэжыму ў выніку дзейнасці торфапрадпрыемства;
- памяншэнне ўзроўню вады ў возеры вядзе да змен яе якасных паказчыкаў, хуткаму зарастанню возера, змяншэнню рыбапрадукцыйнасці, зніжэнню яго значэння для вадаплаўных птушак;
- прамысловае рыбалоўства магло стаць адной з прычын памяншэння запасаў рыбы ў возеры;
- пажары на асушаных балотах;

Рэкамендацыі па захаванню:

- Дазволіць працы па аднаўленню натуральнага гідралагічнага рэжыму.
- Увесці перыяды пакою на час гнездавання і міграцыі птушак.
- Мэтазгодна прадугледзець магчымасць кіраванага зімовага выпальвання сухой травяністай расліннасці, для паляпшэння ўмоў пражывання ахоўваемых відаў і папярэджанні пажараў, асабліва ў краявой зоне балота Асвейскае.

- Рэалізаваць мерапрыемствы Плану кіравання заказнікам "Асвейскі", распрацаванага НПЦ НАН Беларусі па біярэсурсам у 2008 г.

Крыніцы інфармацыі:

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Дзмітрынок М.Г.

Положение о республиканском ландшафтном заказнике «Освейский» (утверждено Пост. Совета Министров Республики Беларусь от 03.01.2000 г. № 4).

План управления республиканским ландшафтным заказником «Освейский» (разработан ГНПО «НПЦ НАН Беларусі по биоресурсам», 2008 г.).

Скарбы прыроды Беларусі. – Мн.: Беларусь, 2005. – 215 с. (Інфармацыю падрыхтавалі: Бірукоў В.П., Вальчэўскі Э.Э., Іваноўскі У.В., Казулін А.В.).

Складальнікі : Ямінскі Б.В.

** Выкарыстанне змешчанай тут неапублікаванай інфармацыі для навуковых публікацый без пісьмовай згоды яе аўтараў забаронена. У выпадку выкарыстання часткі кантэнту або старонкі цалкам на іншых інтэрнет-рэсурсах, абавязковая спасылка на аўтараў і сайт iba.ptushki.org*